

Inż. Stanisław Szczepanowski
Lwów ul. Mochnackiego 23.

KOPIA.

76895

Lwów 9maja 1921.

!!! ściśle poufne !!!!

ADJUTANTURA GENERALNA
NACZELNEGO WODZA
L. Cz. 76895
Wpłynęło da. 20. V 1921 roku
Wyszło da. — 1921 roku
Załączników. —

Do Ministerstwa Spraw Wojskowych

w Warszawie

wojskowe względy i zastrzeżenie odnośnie do

FRANCUSKO-POLSKIEJ UMOWY NAFTOWEJ.

Ponieważ w czasie mej polskiej służby wojskowej współdziałaniem w załatwianiu wszystkich najważniejszych wojskowych zagadnień odnośnie do okolic naftowych /pierwsze obsadzenie Borysławia 1 do 9 listopada 1918, odbicie Ustrzyk i Chyrowa, układy z misją koalicyjną generała Berthelamy, kierownictwo kwatery wojsk. misji zagranicznych frontu Galicyjskiego na wiosnę 1919, zajęcie Borysławia 19 maja 1919, zorganizowanie Polskiej Komendy Naftowej i wydanie odnośnych zarządzeń/por. Dziennik Rozkazów M. S. Wojsk. Nr. 81 z sierpnia 1919//, choć już nie jestem w czynnej służbie, uważam za swój żołnierski obowiązek złożyć obecnie poniższy raport:

- 1./ < Sprawy naftowe łączą się ze sprawami wojskowymi prawie równie ściśle, jak sprawy kolei żelaznych, gdyż posiadanie i produkcja wytworów naftowych mają rozstrzygające znaczenie dla wojsk lotniczych i samochodowych /benzyna, smary/ jak też i dla marynarki wojennej /wszystkie łodzie podwodne i coraz liczniejsze a najszybsze okręty pędzone motorami olejowymi/. Zrozumieniu tej sprawy i opanowaniu polskich i Rumuńskich kopalni nafty zawdzięczali Niemcy możliwość prowadzenia wojny przez tyle lat /łodzie podwodne/.
- 2./ < Już zatem w czasie pokoju należy dbać o to aby tak istotny instrument wojenny znajdował się w ręku elementów pewnych narodowo i politycznie i aby w razie wybuchu wojny nie być narażonym na najgroźniejsze niespodzianki. Trzeba zatem starać się aby przedsiębiorstwa naftowe były w ręku narodowo pewnych żywiołów i aby pracownicy tych przedsiębiorstw nie byli dobierani z elementów wrogich lub niepewnych.
- 3./ < Polska produkcja naftowa zabezpieczyć może zupełnie pokojowe i wojenne zapotrzebowanie Polski i Francji i należy w tym kierunku stanowe albo zorganizować współdziałanie obu państw, ale baczyć należy aby nie wśliznęły się w środek elementy niewłaściwe i politycznie niepewne, które zrujnowałyby rozwój przemysłu naftowego w Polsce i podcięły temsamem na

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

277 369

przyszłość produkcję.

4./ Proponowana w celu zorganizowania współdziałania spółka z udziałem rządu francuskiego i francuskich przedsiębiorstw w wysokości 49% akcji z jednej strony a Rządu polskiego i polskich przedsiębiorstw z udziałem 51% z drugiej strony, może okazać się celową i dobrą w razie odpowiedniego doboru udziałowców i w razie należytego oznaczenia zakresu działania i kompetencji tej spółki.

5./ Niestety "przemysłowcy francuscy", którzy w pierwszej linii ukazują się w perspektywie jako kierownicy grupy francuskiej nie mogą mieć pretensji aby Polska odnosiła się do nich z zaufaniem gdyż są to firmy dobrze już u nas znane tym, którzy mieli wgląd w pozakulisową ich działalność.

6./ Kierującymi po stronie francuskiej grupami są: 1./ Grupa Premiera /Société financière des pétroles/, 2./ Grupa "Limanowa" i 3./ Grupa "Silva Plana". Są to firmy, których główni przedstawiciele biorąc udział w sprawach naftowych Podkarpacia od szeregu lat wyraźnie zaznaczyli swą fizjognomję, którą poniżej pokrótce określe.

7./ W grupie "Premiera" /Société financière/ charakterystycznym i kierującym człowiekiem jest p. Henri Auerbach z Paryża, który w latach 1910 do 1912 odegrał decydującą rolę w losach dawnej spółki angielskiej Premiera, faktorując przy oddaniu jej pod zupełny wpływ Berlina /Szczegóły tej sprawy wyjaśnia załączniki, informacje bliższe o tem dać może również p. Antoni Plutyński, który przebywając wówczas w Londynie patrzył na to z bliska, adres obecny Warszawa ul. Ordynacka 3 m. 20., oraz inż. Macław Wolski Lwów ul. Kalecza 20./ P. Auerbach pozatem też inne interesy robił w Polsce, którymi wywołał jaknajwiększą ku sobie nieufność. /Informacji o nim udzielić może Dr. Tadeusz Smoluchowski Dyrektor Działu Przemysłowego Banku Spółek Zarobkowych w Poznaniu/. Narodowa i polityczna fizjognomja p. Auerbacha jest trudna do określenia, obecnie ma być obywatelem francuskim, pochodzi jednak z Pińska czy z Brodów. Kierujące stanowiska przedsiębiorstw odnośnych oraz biura odnośnych firm obsadzone są Żydami, język księzkowości i wewnętrznego urzędowania do niedawna był niemiecki.

8./ Grupa "Silva Plana" objęła w Polsce sukcesję po berlińskiej firmie "Flüssige Brennstoffe Gesellschaft m.b.H.", jako której właściciel

występował Kommerzienrath Lessing, milioner z Królewca w Prusiech wschodnich, później zamieszkały w Oberlahnstein nad Renem. Nie mogę stwierdzić czy jest to ten sam Lessing w Królewcu, przez którego dom bankowy Rząd Berliński miał asygnować fundusze na szpiegostwo w Rosji /wedle relacji o procesie szpiegowskim Miasojadewa szefa rosyjskiej żandarmerji polowej z r 1914/15 i pani Suchomlinow żony rosyjskiego ministra wojny/, ale data w której zawarł on kontrakt z Francuzami, robiąc z nimi nieokreśloną spółkę po 50% na dziesięć dni przed wybuchem wojny światowej, świadczy, że wiedząc o mającej wybuchnąć wojnie, chciał zabezpieczyć się od sekwestru na wszelkie ewentualności, Dyrektorem tej firmy z ramienia Berlina był bardzo wybitny fachowiec Dr. Pfaff, który pracował w przemyśle naftowym na służbie pruskich władz wojskowych, gdyż skoro tylko Niemcy zajęli rumuńskie tereny naftowe, pojechał on tam w randze pruskiego majora.

Kopalnie tej firmy jeszcze w lecie 1914 zostały przeintabulowane na rzekomo francuską firmę "Silva Plena Gesellschaft m.b.H. in Lemberg", zarejestrowaną we Lwowie z kapitałem fikcyjnym 20.000 koron, której tytularne zawiadownictwo przyjął lwowski adwokat Dr. Dziedzic, będący zarazem fikcyjnym spółnikiem tej firmy. Gdy Austriacy w r. 1915 zajęli ponownie Małopolskę, zasekwestrowali kopalnie tej firmy jako francuskie, gdy im jednak wykazano, że firma mimo francuskich pozorów jest niemiecka, Wiedeń zwolnił ją z sekwestru austriackiego.

Gdy losy wojny ponownie stały się dla Niemców niepewnymi, w czasie najgorętszych walk w Szampanji i nad Somma /: 1916 :/ pruska firma "Flüssige Brennstoffe G.m.b.H." w Berlinie, działając przez firmę zarejestrowaną pod tą samą nazwą w Szwajcarii w Bazylei, wspólnie z "francuską grupą" z Lille, zakłada w Genewie "Société Pétrolifère Suisse", w której Prusacy i Francuzi mają równe sobie udziały i ta "neutralna firma" trzymana jest w odwodzie, aby zgłosić się jako właścicielka kopalni wtedy, gdy zostały one zasekwestrowane jako własność pruska przez Polską Komendę Naftową po uwolnieniu Borysławia. Takich zatem elementów nie można uważać za pewne na wypadek gdyby Polska znalazła się w niebezpieczeństwie.

Dr. Pfaff podobno dotąd z zagranicy kieruje firmą.

9./ Grupa "Limanowa" pracuje w Polsce oddawna jako właścicielka rafinerji w Limanowej, przed wojną uchodziła ona, zdaje się słusznie, za ekspozyturę amerykańskiej "Standard Oil Company" i zarzucano jej, że

wraz z tą amerykańską firmą dąży do zrujnowania przemysłu naftowego Podkarpacia. Administrację prowadziła po niemiecku i nawet pism urzędowych polskich od władz krajowych przyjmować nie chciała, inspiratorem jej i doradcą był ś.p. Roman Załoziecki Ukrainiec, polskości tak niechętny, że jak wykazały rewelacje z archiwów "Ostmarkenvereinu" i z Berlinem przeciw Polsce spiskował. Grupa ta rozwinęła w ostatnich latach żywą działalność w kopalnictwie w Borysławiu, którą kierował tamtejszy żydowski milioner Herman Bloch, będący prezesem klubu sjonistycznego i dobierający odpowiednio personal pracowników tej firmy.

10./ Inne grupy naftowe noszące firmy francuskie, poza pozorami ~~fr~~ francuskimi często jeszcze bardziej kryją trasę wiedeńsko-berlińsko-żydowską i pozory francuskie służą im do łatwiejszego uzyskiwania francuskiego poparcia, zachowanie ich zaś wobec polskiej państwowości jest conajmniej obojętne, wobec polskich pożyczek i podatków niechętne, wobec odradzającego się obecnie żywiołu samodzielnych polskich przemysłowców - wprost wroga.

11./ W czasie powstawania Polski w r. 1918 żywioły zajmujące i dziś kierownicze stanowiska w firmach t.zwa. "francuskich" szły przeważnie przeciw nam, one to wraz z bolszewizującymi elementami przez nie forytowanymi, przeciwstawiły się ochotniczemu oddziałowi polskiemu, który 1 listopada 1918 rozzbroiwszy Austriaków obsadził Borysław a który wskutek ~~br~~ przeciwdziałania z jakim się spotkał, zamiast zająć Drohobycz i cały okręg po dziewięciodniowej obronie, musiał zdecydować się na opuszczenie Borysławia i przedarcie się na zachód. Z Ukraincami, którzy dzięki opanowaniu pól naftowych mogli przez pół roku prowadzić morderczą wojnę z Polską, powyżej wspomniane żywioły naftowe z międzynarodowej finansjery współdziałały bardzo wydatnie i ochoczo, tworząc wraz z nimi "Ukraiński Dyrektorjat Naftowy" Bardzo eksponował się w tym kierunku p. Bloch, zaś dyrektorowie firmy "Silva Plana" p. Dr. Pfaff i jego zastępca oraz obecny w Borysławiu następca p. Seidmann, nawet wyjechali do Pesztu i Wiednia z misją wojskową ukraińską byłego posła Wityka, która za naftę kupowała tam broń, amunicję, artykuły techniczne i t.d. dla walki przeciw Polsce.

12./ Po polskiej stronie cywilne naftowe czynniki urzędowe również nie stoją na wysokości zadania. Władze wojskowe oddały w ich ręce przemysł naftowy po uwolnieniu Małopolski w stanie nadającym się do netychmiastowego spolszczenia. Wprowadzony przez Komendy Naftowe sekwestr własności niemieckiej lub przez Niemców kontrolowanej i zarządzanej stanowiącej połowę

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

prawie całego przemysłu, umożliwił natychmiastowe ich objęcie przez
wioły polskie, szczególnie że w myśl postanowień traktatu Wersalskiego,
Sejm nasz uchwalił odpowiednią ustawę. Możliwość ta i sposobność zostały
gruntownie zmarnowane, odnośne firmy wskutek wydanych im urzędowych pism,
lub krytym sztychem, przerobiły się pozornie na firmy neutralne lub fran-
cuskie, a będąc zarządzane przez tych samych przeważnie ludzi, stanowią
poważne niebezpieczeństwo dla narodowej fizjonomji Podkarpacia. /: porówn.
akty M.S. Wojsk. S.P.H. Nr. 1671, Min. Spr. Zagran. Nr. 11487 A.V. / 8149 i
Głównego Urz. du Likwidacyjnego Nr. 6715 -I- z końca r. 1919 w odpowiedzi
na interpelację Sejmową, Marszałka Nr. 3829 :/

<Obecny kierownik Państwowego Urzędu Naftowego> który mógł być bar-
dzo dobrym, działając łącznie z odpowiedzialnym komitetem doradczym pol-
skich fachowców naftowych /: co było w planie przy jego mianowaniu :/
działając rok przeszło "samodzielnie" <przy najlepszej woli dał dowody
zupełnego braku fachowej kompetencji, godębiej wprost naiwności i braku
znajomości środowiska naftowego. Wydział Naftowy Sekcji Górniczej Min. Prze-
mysłu i H. nie posiada prawie żadnych istotnych kompetencji. "Rady Naftowej"
mimo wielokrotnych obietnic dotąd nie powołano, sprawy naftowe są na
czasce Bożej lub wydane na pastwę nachodzących stale warszawskie urzędy in-
teresentów.

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

13./ Również dobór grup finansowych, które mają partycypować po
stronie polskiej, musi być bardzo staranny, gdyż smutne doświadczenia prze-
konały nas, że trafiają się u nas aż nazbyt często osoby ustosunkowane i
o dobrze brzmiących nazwiskach, które świadomie lub nieświadomie dają
swę nazwisko za firmę i parawan, tym którzy wolą pod własną firmą nie
występować. Należy więc dobrać akcjonariuszy polskich tak, aby ani 5%
nie zawiodło, bo przez to wpływ polski pozostałby w mniejszości. <Jako fir-
my między które polska partycypacja ma być podzielona wymieniane są
obecnie : 1./ "Tepege" Spółka Akc. 2./ "Polska Nafta" Sp. Akc. oraz 3./
Spółka p. Lewakowskiego.

14./ Spółka akc. "Tepege" przedstawia się bardzo korzystnie, jako
przedsiębiorstwo istotnie polskie, które wyrosło stopniowo, organicznie ze
zdrowych skromnych początków. Zarówno osoby kierujące, jak ogół udziałowców
a tembardziej personal przedsiębiorstwa są niezaprzeczalnie i istotnie
polskie.

15./ <Spółka Akc. "Polska Nafta" istnieje i działa zbyt krótko aby

można sobie o niej wyrobić sąd na podstawie dotychczasowego postępowania. Fachowych przemysłowców naftowych, którzyby przedtem gdziekolwiek wyraźnie się zaznaczyli, nie widać w niej zupełnie. fachowcy finansowi albo podobierani burmistrze i posłowie nie są elementem, który mógłby wziąć na siebie ciężar odpowiedzialności za fachowe sprawy z przemysłem naftowym ~~związane~~. Dyrektorem kierującym jest Dr. Adolf Kielski /przedtem: Kohl / adwokat naftowy. Wysoce nieładowy charakter odnośnych akcji a jeszcze bardziej blizki związek tej firmy z p. Auerbachem z "francuskiego" Premiera zaznaczony wyraźnie w aranżowaniu w Polsce zwolnienia "Premiera" z sekwestru państwowego /jako własności niemieckiej/ nakazuje w stosunku do tej firmy z wojskowego punktu widzenia, wielką ostrożność i rezerwę, tembardziej że personal tej firmy liczy wielu Żydów.

16./ Spółka p. Lewakowskiego, najruchliwsza z tych spółek, z wojskowego punktu widzenia budzi najwięcej wątpliwości. P. Lewakowski najlepiej czuje się w środowisku międzynarodowej finansiery żydowskiej i ma zdecydowaną predylekcję dla żydowskich spółników i żydowskiego personalu, głównym terenem jego interesów i miejscem gdzie przeważnie przebywa jest Wiedeń. Lewakowski prowadził w latach 1906 do 1911 tłocznie i magazyny ropy w Borysławiu /Tustanowicach/ pod firmą "Lewakowski i Sp." której to spółki cichymi spółnikami z większością udziałów były żydowskie rodziny Feuersteinów, Schraierów i Spitzmanów. Spółka ta prowadząc swe interesy bez skrupułów moralnych i uprawiając lichwę i spekulację towarową, zamagazynowaną u niej ropą, przyczyniła się wydatnie do doprowadzenia do ruiny polskich przemysłowców naftowych, którzy wówczas jeszcze byli ~~właścicielami~~ właścicielami przeważnej części kopalni nafty w Borysławskim zagłębiu. W r. 1911 firma Lewakowski i Sp. została sprzedana konsorcjum kierowanemu przez węgierskiego Żyda z Wiednia Arpada Csonkę a od niego przeszła w ręce pruskie. Ostatnio założona przez p. Lewakowskiego firma, zawdzięcza swój rozwój wykorzystaniu popłochu jaki wywołało we Wiedniu w lecie 1919 zasekwestrowanie przedsiębiorstw niemieckich i austriackich przez polskie władze wojskowe. Jest niewątpliwą zasługą tej spółki, że w owym czasie udało się jej wykupić za bezcen kopalnie Schodnickie z rąk obcych, jednak poprzedni ~~ich~~ ich właściciele wiedeńscy /Arpad Csonka i Tow/ pozostali właścicielami 25% akcji nowej spółki p. Lewakowskiego. Ostatnio /luty 1921/ opinia naftowa została zaalarmowana prawie już zakończoną przez spółkę p

p. Lewakowskiego sprzedażą jej rurociągów gazowych w Borysławiu i Drohobyczu w ręce konsorcjum żydowskiego p. Auerbacha / z grupy "francuskiego" Premiera. Ponieważ sprzedaż ta zagrażałaby samodzielnemu istnieniu "Państwowej fabryki olejów mineralnych" w Drohobyczu, opalanej gazami z tego rurociągu, Rząd musiał wdać się w tę sprawę. Wydział naftowy Sekcji górniczej Min. Przemysłu i H. zagroził pp. Lewakowskiemu i Auerbachowi ustawowo umotywowanym wywłaszczeniem tego rurociągu i wykupił dla Państwa ten rurociąg za cenę stu kilkudziesięciu ^{miljonów} marek p. choć p. Lewakowski i Sp. zakupili go w r. 1917 za niespełna dwa miliony koron.

Ostrożność jest tembardziej wskazana, że p. Lewakowski udowodnił swą zbyt łatwą zmienność polityczną: po zrobieniu pierwszych milionów w spółce z Feuersteinami, przystał do ludowców i z ich ramienia został wybrany do Sejmu galicyjskiego, w r. 1919 ~~przystąpił~~ pchał się w najbliższe otoczenie ministra Bilińskiego, by natychmiast po jego upadku narzucić się jego przeciwnikom i następcom. O ile chodzi zatem o oddanie spraw naftowych w ręce pewne, takiego wpływu należy się wystrzegać. /: Informacji o sprawach tej spółki udzielić mogą pp. inż. Władysław Szaynok, inż. Marjan Wieleżyński Lwów ul. L. Sapiehy /3, Dr. T. Smoluchowski Dyr. Dz. Przem. Banku Sp. Zarobkowych w Poznaniu i major inż. R. Machnicki dyrektor kopalni w Borysławiu. /

17. / Ponadto zawsze pamiętać należy, że dla spraw wojskowych pierwszorzędного znaczenia rzeczą jest, aby okolice naftowym nadać wyraźnie polską fizjonomję narodową. Ponieważ pracownicy przemysłu naftowego przeważnie oddawna byli Polakami, więc w tym kierunku szła naturalna tendencja rozwojowa. Wskutek wpływów z Berlina od r. 1910 a szczególnie w czasie wojny, żywioł polski był systematycznie wypierany i zastępowany Niemcami, Żydami i Rusinami -- z tem należy skończyć bo to może zbyt smutne mieć konsekwencje.

18. / Z powyższej wykuszczonej względów sędzę, że interesy militarne Polski a zatem i Francji wymagają odrzucenia obecnego projektu Polsko - Francuskiej umowy naftowej, szczególnie wobec bardzo wadliwego doboru proponowanych uczestników. tej kombinacji, natomiast należy całą sprawę ponownie rozważyć wraz z czynnikami przemysłowymi polskimi, które są i pozostaną z Polską i w Polsce na dobrą lub i na złą dolę. Jako instytucję kompetentną do wydelegowania odpowiednich rzeczoznawców proponuję:

Związek Polskich Przemysłowców Naftowych we Lwowie /ul. Leona Sapiehy /:/.

Lwów 9 maja 1921

Wni Stanisław Szczepanowski